

Examen HAVO

2021

tijdvak 2
dinsdag 15 juni
9.00 - 12.00 uur

oud programma

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 70 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

In de loop van de geschiedenis hebben verschillende wapens bijnamen gekregen. De volgende beschrijvingen van bijnamen van wapens staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Hartsvanger was een korte sabel waarmee de bemanning van VOC-schepen was uitgerust bij de verovering van de Aziatische havenstad Malakka.
- 2 De Dulle Griet was het vijf meter lange kanon waarmee de opstandige stad Gent zich verdedigde tegen het leger van de Spaanse koning Filips II.
- 3 *Little Boy* (Kleine Jongen) was de atoombom die boven Hiroshima werd afgeworpen.
- 4 Dikke Bertha was een groot kanon dat door het keizerlijke Duitse leger tijdens de loopgravenoorlog in Frankrijk werd ingezet.
- 5 *Star Wars* was de bijnaam van het door de Amerikaanse president Reagan voorgestelde SDI-project.
- 6 Een Stalinorgel was een lanceerinstallatie waarmee het Russische leger tijdens de Slag bij Stalingrad raketten afvuurde op de Duitse stellingen.

- 2p 1 Zet deze beschrijvingen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

Enkele gegevens over tabak in Frankrijk:

- 1 In 1556 arriveerde het eerste tabakszaad in Frankrijk, meegebracht uit Brazilië (Amerika) door de monnik André Thevet.
- 2 Vanaf 1635 werd tabak verbouwd op de Franse eilanden Martinique en Guadeloupe, voor de kust van Zuid-Amerika.
- 3 In 1664 bepaalde koning Lodewijk XIV dat de handel in tabak een staatsmonopolie werd.

Deze gegevens over de geschiedenis van tabak kunnen in verband worden gebracht met verschillende kenmerkende aspecten van de vroegmoderne tijd.

- 4p 2 Kies twee van deze gegevens en leg per gegeven uit met welk kenmerkend aspect van de vroegmoderne tijd je het in verband kunt brengen.

Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken!

Tijdens de Rijksdag in Worms in 1521 wilde Karel V twee doelen bereiken:

- 1 steun in zijn strijd tegen de islamitische Turken die steeds meer gebieden in Europa veroverden en
- 2 het intrekken door Luther van diens uitspraken en geschriften.

2p **3** Leg uit waardoor het tweede doel volgens Karel V nodig was voor een succesvolle strijd tegen de Turken.

Gebruik bron 1.

De Raad van Beroerten treedt streng op in Utrecht naar aanleiding van deze gebeurtenissen in 1566.

3p **4** Licht dit toe door:

- uit te leggen dat de Staten van Utrecht handelen volgens het godsdienstbeleid dat het centrale bestuur in 1566 afkondigt en
- aan te geven dat het strenge optreden van de Raad van Beroerten past bij de taak die deze Raad heeft.

Gebruik bron 2.

Requesens maakt in zijn brief een afweging over de oorzaken van de brede steun voor de Opstand en geeft daarmee indirect een oordeel over het optreden van Alva.

4p **5** Geef aan wat dit oordeel is door:

- de twee oorzaken van de brede steun voor de Opstand volgens Requesens te noemen en
- twee onderdelen van het optreden van Alva te noemen die daarmee door Requesens indirect worden afgekeurd.

In 1576 plunderden Spaanse soldaten de stad Antwerpen. Volgens sommige berichten uit die tijd vielen hierbij meer dan 10.000 slachtoffers. Een historicus deed onderzoek naar de gebeurtenis en kwam tot de conclusie dat het aantal slachtoffers veel lager lag en dat de berichten over 10.000 slachtoffers met opzet waren verspreid.

2p **6** Ondersteun deze conclusie van de historicus door aan te geven:

- welke boodschap de verspreiders met deze berichten wilden overbrengen en
- welk politiek doel ze daarmee waarschijnlijk nastreefden in 1576.

Toen Willem II, stadhouder van onder meer Holland, Zeeland en Utrecht, in 1650 overleed, besloten de Staten van deze gewesten geen nieuwe stadhouder aan te stellen.

2p **7** Leg uit dat dit besluit verband hield met het sluiten van de Vrede van Münster.

In 1675 werd de Portugees-Joodse synagoge in Amsterdam ingewijd. Bij deze feestelijke ceremonie waren leden van het stadsbestuur van Amsterdam aanwezig.

- 2p **8** Toon aan dat de aanwezigheid van leden van het stadsbestuur van Amsterdam:
- een politieke boodschap moest overbrengen en
 - een economische achtergrond had.

Gebruik bron 3.

Een bewering:

De hertog van Saint-Simon beschrijft in dit fragment uit zijn memoires Lodewijk XIV als een absoluut vorst.

- 2p **9** Toon dit aan en verklaar de houding van Lodewijk XIV tegenover de Franse edelen.

Gebruik bron 3.

Stel, je wilt deze bron gebruiken voor een onderzoek naar het Franse hofleven bij Lodewijk XIV en je ontdekt dat de hertog van Saint-Simon:

- 1 zich voor zijn memoires baseert op dagboeken van hemzelf en van twee andere edelen die aan het hof verbleven en
- 2 een omstreden figuur was, wiens politieke en militaire carrière mislukte en die door andere edelen aan het hof vaak werd buitengesloten.

- 2p **10** Licht voor beide gegevens afzonderlijk toe of deze bron hierdoor **meer** of **minder** betrouwbaar wordt als informatiebron voor je onderzoek.

Moderne tijd

Een anekdote:

In 1832 gaf het Britse parlement opdracht aan een commissie om een oplossing te vinden voor de hoge kosten van de armenzorg in Groot-Brittannië. De commissie adviseerde de overheid om alleen nog zorg te bieden aan armen die ermee akkoord gingen in werkhuizen zwaar lichamelijk werk te verrichten. Hierdoor zou de hulp die de overheid aan de armen gaf sterk worden ingeperkt.

- 3p **11** Licht de anekdote toe door:
- aan te geven dat de **opdracht** aan de commissie paste bij een kenmerkend aspect van die tijd en
 - uit te leggen dat het **advies** van de commissie paste bij de negentiende-eeuwse liberale visie op de armenzorg.

Gebruik bron 4.

Bismarck noemt in deze brief zijn bezwaren tegen het streven naar koloniën voor Duitsland.

- 2p 12 Leg uit voor welk van Bismarcks bezwaren het beleid van Wilhelm II een oplossing bood.

Gebruik bron 5.

Een historicus beweert dat deze bron laat zien dat de Industriële Revolutie het ontstaan van een nationale pers heeft bevorderd.

- 4p 13 Leg uit:
- welke redenering de historicus volgt en
 - met een kenmerkend aspect uit de negentiende eeuw welke politieke ontwikkeling wordt bevorderd door het ontstaan van een nationale pers.

Minister-president William Gladstone deed in 1884 in het Britse parlement een voorstel om het kiesrecht uit te breiden. Hij kreeg een verzoek van meer dan honderd vrouwen om ook het kiesrecht voor vrouwen op te nemen in zijn nieuwe kieswet. Gladstone voelde veel voor dit verzoek, maar ging er toch niet op in omdat hij dacht dat de kiesrechtuitbreiding erdoor gevaar zou lopen.

- 2p 14 Leg uit welke redenering Gladstone hierbij volgde.

De onderstaande gebeurtenissen speelden zich af bij de Brandenburger Tor (Brandenburger Poort) in Berlijn en staan in willekeurige volgorde.

- 1 Sovjetsoldaten namen bezit van de Brandenburger Tor, waarvan enige zuilen zwaar waren beschadigd door het oorlogsgeweld.
- 2 Een menigte West-Berlijnse jongeren probeerde door de Brandenburger Tor naar Oost-Berlijn te stormen uit protest tegen het neerslaan van de Hongaarse Opstand.
- 3 Duizenden inwoners van de voormalige DDR en BRD vierden de Duitse hereniging door samen te komen bij de Brandenburger Tor.
- 4 Aanhangers van de nazi's liepen in een fakkeloptocht door de Brandenburger Tor in de nacht nadat Hitler tot rijkskanselier was benoemd.
- 5 West-Berlijners demonstreerden bij de Brandenburger Tor tegen de Berlijnse Muur, één dag nadat was begonnen met de bouw daarvan.
- 6 Duitse soldaten liepen met Russische krijgsgevangen en oorlogstroeën door de Brandenburger Tor na de gewonnen slag bij Tannenberg in de Eerste Wereldoorlog.

- 2p 15 Zet de gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 6.

Tijdens de vredesbesprekingen verschillen de Britse premier Lloyd George en zijn Franse bondgenoten van mening over de bepalingen van de Vrede van Versailles.

- 3p **16** Toon dit aan door:
- met bron aan te geven welk meningsverschil dat is en
 - zonder bron met een historisch gegeven de Franse opstelling in deze discussie te verklaren.

Een gebeurtenis:

In 1925 sloot de regering van de Republiek van Weimar een verdrag met onder andere Frankrijk, België, Groot-Brittannië en Italië. In dit Verdrag van Locarno spraken de deelnemende landen af elkaars grenzen te erkennen en elkaar niet aan te vallen.

- 3p **17** Licht deze gebeurtenis toe door:
- uit te leggen dat het Verdrag van Locarno mede mogelijk werd door het Dawesplan en
 - een kritiekpunt te noemen dat Duitse nationalisten hadden op de inhoud van dit verdrag.

Gebruik bron 7.

Op 5 maart 1933 vinden in Duitsland verkiezingen voor de Rijksdag plaats.

- 2p **18** Leg uit, met een verwijzing naar de bron, welke mening Jordaan in zijn prent weergeeft over deze verkiezingen.

Gebruik bron 8.

De film *Triumph des Willens* wordt gezien als propagandafilm voor de NSDAP, omdat daarin de nazi-ideologie overtuigend in beeld wordt gebracht.

- 4p **19** Noem, telkens met een verwijzing naar de afbeelding, twee onderdelen van de nazi-ideologie die met deze afbeelding in beeld worden gebracht.

In mei 1940 werd de nazipoliticus Seyss-Inquart van het bezette Polen (in Oost-Europa) overgeplaatst naar Nederland, waar hij aan het hoofd kwam te staan van het bezettingsbestuur. Bij zijn afscheid in Polen zei hij: "Met mijn hart blijf ik hier, in het oosten hebben we een nationaalsocialistische missie."

- 2p **20** Licht de uitspraak van Seys-Inquart toe door:
- de nationaalsocialistische missie in Oost-Europa te noemen en
 - een gevolg hiervan voor de bevolking van de bezette gebieden in Oost-Europa aan te geven.

Tijdens de Conferentie van Potsdam vertelde de Amerikaanse president Truman aan Stalin dat de Amerikanen beschikten over de atoombom. Andrej Gromyko, die als Russisch diplomaat aanwezig was bij de conferentie, was ervan overtuigd dat Truman met zijn mededeling een politieke bedoeling had.

Een bewering: Gromyko baseerde zijn overtuiging op een vijandsbeeld dat paste bij de internationale politieke verhoudingen in die tijd.

- 2p 21 Licht deze bewering toe door:
- het vijandsbeeld waarop Gromyko zich baseerde te noemen en
 - aan te geven dat Gromyko's overtuiging paste bij de politieke verhoudingen in die tijd.

Gebruik bron 9.

Dit soort foto's van Duitse burgers wordt door de Amerikaanse regering gebruikt om de steun van de bevolking te krijgen voor de invoering van het Marshallplan.

- 3p 22 Leg dit uit door:
- zonder bron de politieke reden te noemen die de Amerikaanse regering heeft voor de invoering van het Marshallplan en
 - uit te leggen waardoor deze foto gebruikt kan worden om de steun van de Amerikaanse bevolking voor deze politiek te krijgen.

Gebruik bron 10.

Een interpretatie:

De bron geeft een eenzijdig beeld van de Hongaarse Opstand.

- 3p 23 Licht deze interpretatie toe door aan te geven:
- met twee gegevens uit de bron waaruit die eenzijdigheid blijkt en
 - welke boodschap Radio Moskou wil overbrengen met het uitzenden van dit verslag.

Gebruik bron 11.

In 1963 bezoekt president Kennedy van de Verenigde Staten West-Berlijn.

Een bewering:

Het verslag van David Murphy heeft een rol gespeeld bij het besluit van Kennedy om **wel** West-Berlijn te bezoeken maar **niet** in te grijpen bij de bouw van de Muur.

- 3p 24 Licht deze bewering toe door:
- zonder bron voor elk van beide delen van de Amerikaanse reactie op de bouw van de Muur aan te tonen dat deze reactie past bij de Trumandoctrine en
 - met bron aan te tonen waardoor het voor Kennedy nodig is om een bezoek te brengen aan West-Berlijn.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 12.

Je concludeert bij deze bron dat:

- 1 dit tijdschriftomslag de essentie van de wapenwedloop illustreert en
- 2 de foto op de voorkant van dit tijdschrift aansluit bij de internationale situatie in 1962.

- 3p **25** Noem de essentie van de wapenwedloop waarnaar de foto verwijst en leg uit waardoor dit tijdschriftomslag aansluit bij de internationale situatie op dat moment.

Vanaf 1967 verschijnt het Russische tijdschrift *Sputnik*, een geïllustreerd maandblad over politiek, cultuur en maatschappij.

Twee gegevens over *Sputnik*:

- 1 De DDR-regering laat het tijdschrift in Duitse vertaling vanaf 1967 ook verspreiden in Oost-Duitsland.
- 2 Nadat Gorbatsjov in de Sovjet-Unie aan de macht is gekomen, verbood de DDR-regering verdere verspreiding van het tijdschrift.

- 2p **26** Geef een politieke verklaring voor deze Oost-Duitse beleidsverandering.

Een anekdote:

Hetty Fortuin-Blitz gaf in 1966 in een televisieprogramma voorlichting over voorbehoedsmiddelen, waarbij ze een pessarium liet zien. Ze vertelde daar later over: "Ik herinner me nog dat ik zei toen ik naar die uitzending ging: 'Jongens, als ik word opgepakt, komen jullie me dan opzoeken?' Dat hebben ze beloofd maar gelukkig was het niet nodig."

- 2p **27** Leg uit dat de anekdote past bij een keerpunt in de Nederlandse samenleving.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.